

Η εκφώνηση του σημερινού επαίνου ομολογώ πως μου προκαλεί δέος. Αφενός έχω να παρουσιάσω το πυκνό βιογραφικό ενός άριστου έλληνα επιστήμονα της διασποράς αφετέρου, ιστορικός εγώ, καλούμαι να δώσω την πεμπτούσια του πνευματικού έργου ενός διακεκριμένου φιλοσόφου, που δημιουργεί εντός της αμερικανικής ακαδημαϊκής κοινότητας, αλλά συνδιαλέγεται για σαράντα χρόνια με την παγκόσμια διανόηση. Η αποστολή είναι αδύνατη χωρίς πολλές παραλείψεις, τόσες ώστε να διακινδυνεύσει η τιμή του επαινουμένου. Ενώπιον των δυσκολιών αλλά και ενός μη εξειδικευμένου ακροατηρίου αποφάσισα να σας δώσω μια ολότελα δική μου εκδοχή, χωρίς πολλές εξηγήσεις, «γιατί αυτός είναι, γιατί αυτός είμαι». Κάπως έτσι, ίσως, υποθέτω πως θα αιτιολογούσε ο ίδιος την απόφασή του.

Ο **Αλέξανδρος Νεχαμάς**, Θεσσαλονικιός στην καταγωγή περισσότερο από όλους εμάς, γεννήθηκε στην Αθήνα και αποφοίτησε από το Κολλέγιο Αθηνών. Έφυγε από την Ελλάδα το 1964 και πήγε στις ΗΠΑ για να σπουδάσει Οικονομικά και να γίνει –καθώς ομολογεί—εφοπλιστής, όπως και οι φίλοι του. Τον κέρδισε ωστόσο η φιλοσοφία αλλά και η ίδια η Αμερική. Σπούδασε στο Κολλέγιο Swarthmore και στο Πανεπιστήμιο του Princeton, όπου εκπόνησε τη διδακτορική του διατριβή για τον Φαίδωνα, έργο του Πλάτωνα, υπό την εποπτεία του Γρηγόρη Βλαστού, από τις σημαντικότερες μορφές στο χώρο του πλατωνικού στοχασμού. Το 1971 ξεκίνησε μια ζηλευτή και πολυβραβευμένη σταδιοδρομία. Καθηγητής της Φιλοσοφίας στο πανεπιστήμιο του Pittsburgh και της Pennsylvania, και, τέλος, από το 1990 κ.ε., στο Princeton,

καθηγητής της Φιλοσοφίας και της Συγκριτικής Λογοτεχνίας στην έδρα Edmund Carpenter. Δίδαξε επίσης στα πανεπιστήμια της California, Berkley και Santa Cruz. Έχει βραβευτεί για τα βιβλία του και την εξαίρετη διδασκαλία του από διάφορα ιδρύματα και ακαδημίες, μεταξύ αυτών από την Αμερικανική Ακαδημία Τεχνών και Επιστημών, την Ακαδημία Αθηνών, τα ιδρύματα Mellon και Lindback, το αμερικανικό κέντρο PEN, την Ένωση Αμερικανών Εκδοτών και άλλους πολλούς φορείς. Ανάμεσα στα βραβεία του ξεχωρίζω αυτό για το έργο του στον Nietzsche αλλά και τους τρεις τίτλους επίτιμου διδάκτορα που του απονεμήθηκαν από την Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών των Αθηνών και από τις Φιλοσοφικές Σχολές του Καποδιστριακού και του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου. Το βιογραφικό του Νεχαμά περιλαμβάνει και τις υψηλές διοικητικές θέσεις που αντιστοιχούν στο ακαδημαϊκό του προφίλ, εντός και εκτός του πανεπιστημίου του: την πιο πρόσφατη στο διεθνές Συμβούλιο Ιδρύματος του ΕΚΠΑ και άλλες στην Αμερικανική Φιλοσοφική Εταιρεία, το Ίδρυμα Rockefeller, την Αμερικανική Ακαδημία, την Εταιρεία Νεοελληνικών Σπουδών, το Ίδρυμα Αλέξανδρος Ωνάσης της Νέας Υόρκης καθώς και στις συντακτικές επιτροπές των διασημότερων φιλοσοφικών επιστημονικών περιοδικών. Στο Πανεπιστήμιο του Princeton έχει διατελέσει Πρόεδρος του Συμβουλίου Ανθρωπιστικών Σπουδών και του Προγράμματος Ελληνικών Σπουδών καθώς και Ιδρυτικός Διευθυντής του Συλλόγου των Εταίρων Ανθρωπιστικών Σπουδών. Σταχυολογώ αυθαίρετα από έναν απίστευτα μακρύ

κατάλογο, προσδοκώντας την ευμένειά του, αλλά νομίζω πως η διακριτή θέση του στο διεθνές ακαδημαϊκό στερέωμα έχει τεκμηριωθεί επαρκώς.

Επειδή δεν νοσταλγώ ακριβώς τα μαθήματα φιλοσοφίας που έλαβα στα φοιτητικά χρόνια –για να το πω όσο πιο κομψά μπορώ-- και επειδή το γνωστικό αυτό πεδίο –ως γνωστόν-- περιβάλλεται από πολλές προκαταλήψεις, λόγω του δυσβάσταχτου θεωρητικού φορτίου, αναρωτήθηκα τι είναι αυτό που χάρισε στον καθηγητή Νεχαμά τόσα βραβεία και διακρίσεις, ειδικά στη διδασκαλία, τι είναι αυτό που έκανε τα βιβλία του τόσο δημοφιλή, ώστε να μεταφραστούν σε τόσες γλώσσες. Ας ξεκινήσουμε όμως από τα βασικά. Ο τιμώμενος έχει συγγράψει, πέραν των δεκάδων άρθρων και ανακοινώσεων, τα εξής βιβλία: *Νίτσε: Η ζωή ως λογοτεχνία* (1985), *Η τέχνη του βίου: Σωκρατικοί στοχασμοί από τον Πλάτωνα ως τον Φουκώ* (1998), *Αρετές της αυθεντικότητας: Δοκίμια για τον Πλάτωνα και τον Σωκράτη* (1999) και *Μόνο μια υπόσχεση ευτυχίας: Η θέση του ωραίου στην τέχνη και τη ζωή* (2007). Έχει επίσης μεταφράσει το Συμπόσιο και τον Φαίδρο του Πλάτωνος στα Αγγλικά. Ας κρατήσουμε μερικά σημεία από τους τίτλους: *Η ζωή ως λογοτεχνία*, *Η τέχνη του βίου*, *Η θέση του ωραίου στην τέχνη και τη ζωή*. Σε τρεις τίτλους τρεις φορές η λέξη «ζωή», τρεις φορές η λέξη «τέχνη». Κρατείστε αυτή την παρατήρηση για το τέλος.

Με το έργο του «Νίτσε: Η ζωή σαν λογοτεχνία» ο τιμώμενος πρότεινε μιαν ερμηνεία του νιτσεικού έργου, που αναγνωρίζεται διεθνώς ως εξαιρετική συμβολή στην κατανόηση της σκέψης του Νίτσε. Σύμφωνα με τον Νεχαμά, ο

Νίτσε ήθελε να διαφοροποιηθεί ριζικά από το δογματισμό της φιλοσοφικής παράδοσης. Γι' αυτό και υποστήριζε με επιμονή ότι κάθε άποψη είναι μόνο μία ανάμεσα σε πολλές δυνατές ερμηνείες. Έβλεπε δηλαδή τον κόσμο σαν να ήταν ένα τεράστιο λογοτεχνικό κείμενο ανοιχτό σε ερμηνείες. Και στηρίχθηκε συχνά σε αισθητικά υποδείγματα για να ερμηνεύσει και να αξιολογήσει τον κόσμο και τις πράξεις των ανθρώπων. Εν τέλει η αμφισβήτηση στην οποία υποβάλλει την αξία της αλήθειας και της γνώσης (ο θεωρούμενος ως αμοραλισμός του Νίτσε) δεν είναι το ωμό εγκώμιο του εγωισμού και της σκληρότητας αλλά η αντίδραση ενός ελεύθερου πνεύματος, ένα μοντέλο «αυτοδημιουργίας» του ανθρώπου, που επιβεβαιώνει το σύνολο της ζωής, μαζί με τη σκληρότητα και τον πόνο της.

Όπως δείχνει ο Νεχαμάς στο άλλο βιβλίο του, *Η τέχνη του βίου*, ο Σωκράτης υπήρξε επίσης αυτοδημιούργητος άνθρωπος. «Δημιούργησε τον εαυτό του χωρίς ποτέ να δείξει σε κανέναν πως το έκανε» και αυτοκαθιερώθηκε ως μοναδικό και αλησμόνητο άτομο. Αυτό το παράδειγμα ακολούθησαν από διαφορετικούς δρόμους όχι μόνον ο Νίτσε, όπως αναφέρθηκε, αλλά και ο Μοντέν και ο Φουκώ. Όλοι τους άσκησαν τη φιλοσοφία ως τέχνη του βίου, στην προσπάθειά τους να διαμορφώσουν οι ίδιοι τον εαυτό τους και να αναζητήσουν νέους τρόπους ζωής, χωρίς όμως να γίνουν πρότυπα προς μίμηση. Γιατί όλοι τους πίστευαν ότι δεν υπάρχει ένας και μοναδικός τρόπος ζωής που να είναι κατάλληλος για τον καθένα. Κατ' αυτόν τον τρόπο, η εξέταση της τέχνης του βίου σχετίζεται μ' ένα παράδοξο, καθώς συμπλέκεται, κάθε φορά,

τόσο με την οικοδόμηση μιας και μοναδικής ζωής όσο και με τη διερεύνηση του δημόσιου ρόλου τον οποίο καλείται να παίζει η φιλοσοφία.

Το τελευταίο και υπέροχο βιβλίο του *Μόνο μια υπόσχεση ευτυχίας. Η θέση του ωραίου στην τέχνη και στη ζωή* δεν είναι μια ιστορία της αισθητικής. Ο Νεχαμάς έρχεται πλέον να μας δώσει σε πρώτο πρόσωπο τη δική του συνταγή. Το ωραίο μπορεί να γίνει ένα έναυσμα για δημιουργία, να φέρει κοντά την τέχνη στη ζωή. Καθώς ενεργοποιεί την επιθυμία μας να το γνωρίσουμε και να το κατανοήσουμε, το ωραίο μπορεί να μας βοηθήσει να δώσουμε πιο ολοκληρωμένες απαντήσεις στο σωκρατικό ερώτημα «πώς πρέπει να ζει κανείς». Μας δείχνει πώς αλλάζει κανείς τον εαυτό του και τη ζωή του, μαθαίνοντας να αγαπά ή να ερωτεύεται την ομορφιά στα έργα της τέχνης, ή να αγαπάει και να ερωτεύεται την ομορφιά, όπου την αναγνωρίζει, ανέπαφη από την αυξανόμενη κυριαρχία του αντιαισθητικού. Έχει επισημανθεί πως το συγκεκριμένο βιβλίο ενδείκνυται για τις μέρες που ζούμε. *«Νομίζω ότι θα ήταν πολύ καλύτερα αντί να σκεπτόμαστε “τι θα πει ομορφιά” να δούμε τι είναι αυτό που τραβάει τον καθένα μας σε αυτό που θεωρούμε όμορφο. Τι θέλουμε από αυτό»*, είπε σε μια συνέντευξή του ο τιμώμενος. Γιατί το ωραίο φτάνει στο βάθος του εαυτού μας. Γιατί, η προσωπική αίσθηση του ωραίου μας διαχωρίζει από τους άλλους ανθρώπους. Και αυτός ο διαχωρισμός, αυτή η ατομικότητα είναι, κατά τον Νεχαμά, η βάση της ομορφιάς, που επιπλέον μας δίνει ταυτότητα, μας βοηθά να αποκτήσουμε ατομική υπόσταση, όταν αισθανόμαστε αλλοτριωμένοι ως υποκείμενα μιας παγκόσμιας κουλτούρας.

Κυρίες και Κύριοι, ο έπαινος του καθηγητού Νεχαμά ξεπερνά τα θαυμαστά επιστημονικά του επιτεύγματα, γιατί το ίδιο το έργο του ως φιλοσόφου αμφισβητεί τη μεταμόρφωσή της φιλοσοφίας από τρόπο ζωής που ήταν στην Αρχαία Ελλάδα και τη Ρώμη σε ένα καθαρά ακαδημαϊκό πεδίο και επιχειρεί ο ίδιος να τη θεραπεύσει από τις παθογένειές της μέσα από την Αισθητική. Πιστεύει ότι οι τέχνες συνιστούν αναπόσπαστο μέρος της ανθρώπινης ζωής, όχι ένα ξεχωριστό θεσμό ο οποίος απευθύνεται μόνο σε λίγους και εκλεκτούς, ούτε μια στιγμιαία εμπειρία, αλλά ένα τρόπο για να διαμορφώσει ο καθένας τον εαυτό του. Αυτή είναι η ζωντανή και πρακτική φιλοσοφία του Αλέξανδρου Νεχαμά, όπως την κατανοώ εγώ και ελπίζω πως δεν την έχω παρανοήσει.

Κύριε Πρόεδρε της Διοικούσας Επιτροπής, λαμβάνω την τιμή να παρουσιάσω τον Καθηγητή Αλέξανδρο Νεχαμά, για την αναγόρευσή του ως Επιτίμου Διδάκτορος.